

שיח

יציאת שבת

כניסת שבת

7:22

6:25

יוצא לאור לעילוי נשמת הקדושים

מיכאל יצחק מליק ואברהם פלדמן הי"ד

פרשת נצבים - וילך, אלול תשע"ז שנה שלוש ושמונה, גליון מס' 46
גליון זה יוצא לאור בחסות עיריית רחובות, האגף למוסדות העירייה, המחלקה לתרבות תורנית

זה לא בשמים

כחלק מנאומו של משה בספר דברים, מזכיר הוא לעם ישראל שהתורה והמצוות נמצאות בהישג ידם (ל, יא-יד): "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום, לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא. לא בשמים היא, לאמור: מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו ונשמענו אתה ונעשנה. ולא מעבר לים היא... כי קרוב אליך הדבר מאד, בפיך ובלבבך לעשותו". הגמרא בעירובין (נה, א) דורשת: "לא בשמים היא" - אבל אפילו אם הייתה בשמים, היה עלינו לעלות אחריה וללומדה. אבל התורה איננה בשמים, אלא נגישה לכולם וכל הרוצה ליטול - יבוא ויטול. לפיכך, יש לנו מחויבות גדולה יותר ללימוד התורה ושמירת המצוות.

רבי יהושע דורש מפסוק זה מסקנה שונה מעט.

רבי אליעזר וחכמים נחלקו בענייני טהרה של תנור העשוי מחוליות חרס (בבא מציעא נט, ב): "באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו. אמר להם: 'אם הלכה כמותי, קרוב זה יוכיח', נעקר חרוב ממקומו מאה אמה... אמרו לו: 'אין מביאין ראיה מן החרוב'. חזר ואמר להם: 'אם הלכה כמותי, אמת המים יוכיחו', חזרו אמת המים לאחוריהם. אמרו לו: 'אין מביאין ראיה מאמת המים'. חזר ואמר להם: 'אם הלכה כמותי, כותלי בית המדרש יוכיחו', הטי כותלי בית המדרש ליפול. גער בהם רבי יהושע, אמר להם: 'אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה, אתם מה טיבכם?', לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע ולא זקפו מפני כבודו של רבי אליעזר ועדיין מטין ועומדין. חזר ואמר להם: 'אם הלכה כמותי, מן השמים יוכיחו', נצאקה בת קול ואמרה: 'מה לכם אצל רבי אליעזר, שהלכה כמותו בכל מקום'. עמד רבי יהושע על רגליו ואמר: 'לא בשמים היא'. מאי 'לא בשמים היא'? אמר רבי ירמיה: שכבר נתנה תורה מהר סיני, אין אנו משיחין בבת קול, שכבר כתבת בהר סיני בתורה (שמות כג, ב): 'אחרי רבים להטות'."

רבי אליעזר בטוח בצדקתו והוא יודע להשיב את כל התשובות שבעולם, על מנת להוכיח לחכמים שהוא צודק, אך דעתו אינה מתקבלת, כיוון שהוא בדעת מיעוט. רבי אליעזר מנסה לגייס לשם כך את עץ החרוב, זרימת המים וכותלי בית המדרש, אך גם זה לא משכנע את רבי יהושע. לבסוף, ביאושו, פונה רבי אליעזר לעזרה ממקור חיזוני, מן השמים. אך גם לאחר שבת הקול מצדדת בדברי רבי אליעזר, רבי יהושע עדיין אינו יכול לקבל את דבריו, משום שכבר נאמר בתורה: "לא בשמים היא". כלומר, הכרעות אלו צריכות להתקבל על סמך הדיון בין החכמים ולא באופן ניסי, בעזרת אישור מן השמים.

משה רבינו נושא את נאומו בזמן של מעבר ממצאות ניסית במדבר אל מציאות טבעית בארץ ישראל. בני ישראל נמצאים על קו התפר בין עמוד האש והענן, המן ובאר המים, שליוו אותם במדבר לבין הכניסה לארץ, עבודת האדמה וכיבושה. השינוי הזה רלוונטי גם ללימוד התורה. כעת, לאחר שבני ישראל הלכו ארבעים שנה במדבר ובהן ראו את התערבותו הישירה של הקב"ה במציאות, ורגע לפני שבני ישראל נכנסים לארץ ישראל, מזכיר להם משה שהתורה כבר איננה בשמים, היא ניתנה לבני האדם במעמד מתן תורה ולכן עלינו לפעול בחלל הפנוי שהקב"ה הותיר לנו, ומכאן נאילך עלינו להכריע על סמך כללי התורה שבכתב ושבעל פה.

מספר שנים לאחר הדיון שהתקיים בבית המדרש, פגש רבי נתן את אליהו הנביא ושאל אותו: מה עשה הקב"ה באותה שעה? אמר לו: "קא תייך ואמר, נצחוני בְּנִי, נצחוני בְּנִי" (בבא מציעא, שם).

מיכאל שרביט

לאורם נלך / עורך: נפתלי יערי

הרב בן-ציון מאיר חי עוזיאל יום פטירתו כ"ז באלול

נולד בירושלים לרב יוסף רפאל עוזיאל, שהיה נשיא בית הדין הרבני של הקהילה הספרדית בעיר. תקופה מסוימת למד אצל הרב יחיא צארום, שהיה אב"ד התימנים בירושלים. לאחר מכן למד בתלמוד תורה "דורש ציון", ובהיותו בן 12 נכנס לשיבת "תפארת ירושלים". רבותיו היו ר' מנחם-בכר יצחק, ור' בן-ציון אברהם קואינקה. נישא בגיל שלוש עשרה. בגיל ארבע עשרה התייתם מאביו. פָּבְכוּר הבנים, הוטלה עליו אחריות הפרנסה ונאלץ לחלק את זמנו בין מלאכה ללימוד. על תקופה זו כתב לימים:

"ימי שלותי ואושרי היו קצרים. בהגיעי לשנת הבררות, יד ה' הייתה בי בהלקח ממני אבי ומגיני. אז אמרתי לנפשי, אבדתי. כי מה יעשה נער, כערער בערבה, למצוא דרכו בחיים? אולם, חסדי ה', אבי יתומים, גברו עלי... ויהיה לי היום לעבודה והלילה למלאכה."

בנעוריו, הסתופף בצילו של ה"יש"א ברכה" - הרב יעקב שאול אלישר, מפיו למד תורה, והוא שימש לו דוגמה של הנהגה תורנית גדולה, בהיותו פוסק הלכה, דרשן, פייטן, יודע שפות, ונציג היהודים לפני הסולטאן הטורקי. מפעם לפעם הטיל עליו הרב אלישר לכתוב תשובות בהלכה. באותו פרק-זמן, עיין הרב עוזיאל בספריו של הרב יהודה אלקלעי והם שעשאוהו ציוני-מדיני-דתי, במחשבה ובמעשה. כבר בגיל 20 התמנה הרב עוזיאל לרב בשיבת "תפארת ירושלים", ומאוחר יותר ייסד ישיבה נוספת לתלמידים ספרדים - "מחזיקי תורה". בהיותו בקיא בענייני שחיטה, נענה לבקשת בית הדין להיות שוחט ובודק בבית המטבחים העירוני.

ב-תרע"א, השתדלו אנשי יפו אצל השלטונות העות'מאנים שתינתן להם רשות למנות "חכם באשי" - רב ראשי ספרדי המופר על ידי השלטונות, מיוחד ליפו ולסביבתה, לצד רבנותו של הרב קוק כרב האשכנזי של יפו. אחרי חיפושים, מצא וועד העיר יפו כי הרב עוזיאל הוא המתאים ביותר לתפקיד, ובתמיכתו של הרב קוק הוכתר הרב עוזיאל ל"חכם באשי" של יפו, והוא בן שלושים ואחת. הרב עוזיאל עזר רבות להתיישבות היהודית, וקשריו הטובים עם השלטונות העות'מאנים - שכיבדו את החכם היהודי המוכשר - עזרו ליהודים להתגבר על מכשולים רבים בדרך לגדילה והתפתחות. באותו זמן, נתן הרב דעתו גם לעסקי התורה והחינוך של היהודים הספרדיים בעיר. הוא שייסד את תלמוד התורה "שערי ציון", שם הגיד שיעורים קבועים. ביוזמתו גם הוקמו השכונות "שבת אחים", ו"משכנות ישראל". כחכם באשי, כיהן גם כנציג היהודים במועצת המחוז הממונה על יפו, שהייתה מורכבת מהקאדי ומראשי הדתות הלא-מוסלמיות. בתקופת מלחמת העולם הראשונה, הוגלה על ידי הטורקים לדמשק, בשל פעילותו הציבורית ומחאתו נגד רדיפת היהודים, אך הותר לשוב לארץ עוד בטרם הגעת הצבא הבריטי.

בשנת תרצ"ט, נפטר הראשון לציון - הרב יעקב מאיר, אך כבר שנתיים לפני כן, כשידע שכוחותיו הולכים ודלים, הציע את הרב עוזיאל לכס הרבנות. בכסלו תרצ"ז נבחר הרב עוזיאל לממלא מקומו של הראשון לציון, ובשנת תרצ"ט, עם מותו של הרב מאיר, התמנה לראשון לציון. לפני הכתרתו, פנה לתפילה בכותל המערבי, שם קרא תפילה שחיבר לכבודו של יוס: "ה' אלוקי ישראל, נתנו את לבנו למקדשך החרב, ואנו מתפללים להתגשמותו של החזון: 'והיה באחרית הימים'. והנה ביום הזה שבחרת בי לשרת את עמך הגדול בארץ הקודש, מתפלל אני עבדך, לפני שריד בית המקדש: שמע נא, ה' אלוקי, את תפילתי כשם ששמעת את תפילת שלמה בשעתו, קרב פזורינו וחיך את לבנו לעבדך, ושמך יתקדש. סלח נא לפשעינו וברך את ארצנו בשלום, ויקים בנו: 'וישבתם לבטח בארץ, ואין מחריד'."

בקץ תש"ג, חלה הרב עוזיאל בסוכרת. המחלה פגעה בפלג גופו התחתון. עשרים יום קודם פטירתו נותח ורגליו נקטעו לצורך הצלת חייו. עם כניסת שבת של פרשת נצבים-וילך, נפטר. בצוואתו כתב: "... שָׁמְרוּ מִכָּל מִשְׁמַר אֶת שְׁלוֹם הָעַם וְשִׁלוֹם הַמְּדִינָה... האמת והשלום אָהָבוּ". כמו כן, ציווה שלא יספידוהו וביקש להקבר בהר המנוחות, אף על פי שהוקצה לו מקום בהר הזיתים.

בסיוע כולל "יד ברודמן" רחובות

חברי המערכת: הרב אברהם פוס, משה רוט, נפתלי יערי, יהודה מליק
העריכה בסיוע אברכי כולל "יד ברודמן" ללימודי הוראה ודיינות, בית שפירא, רחובות

טלפון: 08-9412048

אתרנו באינטרנט: www.pirsuma.com/siach

הדפסה: דפוס ש.ה.ר. רחובות טל. 08-9475106

"וּבְחֵרְתָּ בַּחַיִּים" – תורה ועבודה

התורה בסוף פרשת נצבים (ל, יט-כ) אומרת: "הַחַיִּים וְהַמּוֹת נִתְּתִי לְפָנֶיךָ, הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה, וּבְחֵרְתָּ בַּחַיִּים, לְמַעַן תִּחְיֶה אִתָּה וְזָרַעְךָ. לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׂמְעֵךְ בְּקִלּוֹ וּלְדַבָּרָה בּוֹ...". ולכאורה ניתן לשאול: אם בחרת בחיים, למה צריך להוסיף את ההמשך – "למען תחיה", הרי זה מובן מאליו!! מתרצים חז"ל על דרך הדרש: "תני רבי ישמעאל: 'ובחרת בחיים' – זו אומנות. להשיא אשה (נלמד מהפסוק): 'והודיעתם לבניך ולבני בניך' (דברים ד, ט)... רבי עקיבא אומר: (חיים) אף לטוט על פני המים (לשחות), שנאמר: 'למען תחיה אתה וזרעך' (ירושלמי, קידושין, פ"א).

ללא דרשת חז"ל, היינו אומרים, שעיקר תכלית החיים זה האהבת ה' ודבקות במצוותיו. אבל חז"ל דיברו על דברים מעשיים, ריאליים, גשמיים. חיים נורמאליים, לשיטתם, זה לעסוק במלאכה. נישואין נועדו להמשכיות החיים, ושחיה – להתמודדות עם סכנות, כדי לדעת לשמור על החיים. נראה לי להוסיף, שכיום יש גם חובה ללמוד להחזיק בנשק, ללמדו זהירות בדרכים וכדומה.

על לימוד אומנות, מסבירה הגמרא (בבלי, קידושין ל, ע"ב), שאב הנמנע מללמד את בנו אומנות, כאילו מלמדו ליסטות. הכיצד? אם הבן לא יעבוד – לא יוכל להתפרנס, וכדי לשרוד – יצטרך לשדוד. במציאות ימינו, לא צריך לשדוד, אפשר לשנורר, או לחיות על קצבאות ותרומות. האם דעת חז"ל הייתה נוחה ממציאות כזו? להלן שתי דעות של חכמים מאוחרים יותר: א. ה"ח"ת"ם סופר" (בחיידושים למסכת סוכה,

לו, ע"א) אומר, שבשבתנו בארץ – עבודת האדמה היא מצוות יישוב הארץ: "וכאילו תאמר: לא אינה תפילין, מפני שאני עסוק בתורה! (ודאי שלא). הכא נמי, לא יאמר: לא אאסוף דגני, שמני, שאני עוסק בתורה. ואפשר, אפילו שארי אומנויות יש בהם יישוב העולם, הכל בכלל מצווה". הנה הוכחה ברורה לאידאול "תורה ועבודה". לדוגלים רק בלימוד תורה, יש לכאורה, אסמכתא ממשנה (קידושין פ"ב, ע"א): "רבי נהוראי אומר: מניח אני כל אומנות שבעולם, ואיני מלמד את בני אלא תורה", כי היא תועיל לו יותר. על כך אומר **המהרש"א** (שם), שרבי נהוראי אינו "עוקר" את חובת לימוד מלאכה, אלא הכוונה שילמד משהו לפרנסתו, כדי שיוכל להקדיש את עיקר זמנו ללמוד. שוב, תורה ועבודה. ה"פני **יהושע**" (שם) מסביר, שהאמירה מכוונת רק ליחידי סגולה ולא לכולם, וגם ה"חתם סופר" הנ"ל אומר, שהאמירה נכונה רק לחו"ל, שם אין העבודה משום יישוב הארץ.

ומה אומר ה"חפץ חיים" ("ביאור הלכה" לשולחן ערוך, אורח חיים, סימן שו, סעיף ו): "ואפילו בלימוד התורה, שידוע שהיא מגני (מן הייסורים) ומצלי מן החטא, אמרו: 'כל תורה שאין עמה מלאכה (והוא הדין, איזה עסק גם כן) – סופה בטלה וגוררת עוון' (אבות ב, ב)". שוב, תורה ועבודה.

מנחם אדלשטיין

פינת ההלכה

התרת נדרים בערב ראש השנה

א. הגמרא (נדרים כג, א) אומרת: "הרוצה שלא יתקיימו נדריו של כל השנה, יעמוד בראש השנה ויאמר: כל נדרים שאני עתיד לדור בשנה זו – יהיו בטלים".

וכתב הש"ה הקדוש (ראש מסכת יומא), שזמה נתפשט המנהג לומר "כל נדרי" בערב יום הכיפורים (ראו: סימן תריט), אבל זרזים מקדימים למצווה וראוי להקדים קודם ראש השנה, לעשות שני עניינים: **אחד**, שיתקן מה שקלקל, דהיינו, התרה על העבר. **והשני**, מסירת מודעה להבא, שמבטל הנדרים ושבועות וחרמות.

ב. **הרב שריה זבליצקי** (קיצור הלכות מועדים, התרת נדרים, ס"ג) כתב, ששלשת המתירים יכולים להיות קרובים בינם לבין עצמם וגם למבקש ההתרה, כמבואר ב"שולחן **ערוך**" (יורה דעה, סימן רכח, ג).

ג. סידור "**דרן חיים**" (הלכות התרת נדרים, ערב ראש השנה) ועוד פוסקים רבים כתבו, שהתרת נדרים מועילה רק

לנדרים שאינו זוכר, אבל נדרים שזוכר – אין מועיל התרה, אלא אם כן פירט הנדר לאחד מהמתירים ופתח לו פתח על פי הלכות התרת נדרים.

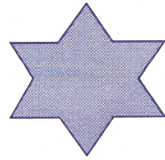
ד. ה"מטה אפרים" (תקפא, סמ"ט) כתב, שאין לומר כמה אנשים יחד את סדר התרת נדרים, אלא אם כן השעה דחוקה. אמנם, בשם **הרב יוסף שלום אלישיב** (ימי הרחמים פ"ב, הערה סז) הביאו, שאף לכתחילה אפשר לעשות כן, וכן נוהגים רבים.

ה. **נשים** – **הרב שלמה זלמן אויערבך** ("הליכות שלמה" פ"א, סעיף ו), **הרב שמואל וואזנר** ("מבית לוי", גליון ד, עמוד טו) ו**הרב ניסים קרליץ** ("חוט שני" – ראש השנה פי"א, הערה ג) כתבו, שלא נהגו לעשות התרת נדרים לנשים. ויש שהוסיפו ("הליכות שלמה" – שם, "תשובות והנהגות" – ח"א, סימן שלח), שהנשים סומכות על אמירת "כל נדרי" ביום הכיפורים.

מאידיך, **הרב אלישיב** ("אשרי האישי" – ח"ג, פי"ג, אותיות כד – כה) ו**הרב משה שטרנבוך** ("תשובות והנהגות", שם) כתבו, שגם נשים צריכות התרת נדרים. אלא, שלגבי אשתו – יכולה היא למנות את בעלה שליח שיעשה עבורה התרת נדרים, כמבואר ב"שולחן ערוך" (יורה דעה, סימן רלד, סנ"ו) ויאמר לדיינים שאמירתו תעלה אף עבור אשתו, והם יענו "מותרים לכם", או שלאחר שהתירו לו – יאמר שרוצה להתיר גם את נדרי אשתו שמינתה אותו לכך, והם יאמרו "מותרים לה".

הרב אריה ויזל

שיח הרמב"ן

אתם נצבים פלגם

בתחילת פרשתנו נאמר, כי עם ישראל כולו ניצב לפני ה'. **רבי משה בן נחמן** מבאר, כי הסיבה לכך היא, העברתם בברית. קבלת התורה והמצוות, זוקקת התקלות של כל עם ישראל, כפי שהיה במעמד הר סיני. על כן, ניצבו כל עם ישראל כדי לקבל את התורה מחדש לקראת הכניסה לארץ ישראל: "שאתם עומדים ומזומנים לפני השם כדי לעמוד בבריתו, כי לקבל התורה בְּבִאוֹרָה נאספו אליו".

הרמב"ן מביא פירוש נוסף, האומר, כי עם ישראל נעמד לפני ארון ברית ה', על מנת להישבע, לקיים ולשמור מצוותיו: "או שהיו עומדים לפני הארון. והברית, הוא השבועה וְהַאֲלָה אשר יזכיר 'לְעִבְרָךְ בְּבִרְתִּי ה' אֱלֹקֶיךָ וּבְצִלְתּוֹ'".

על כן מוסיף ומבאר **הרמב"ן**, כי הקב"ה כרת ברית באותו אופן שנכרת הברית במעמד הר סיני. הקרבת עולה וזריקת חצי הדם על המזבח וחצי הדם על העם: "ויתכן, שכרת עוד עִמָם ברית, כברית הראשונה אשר כרת אִתָּם בהר סיני (שמות כד, ה-ח), שהקריב עליהם עולה ולקח חצי הדם לזרוק על המזבח וחצי הדם זרק על העם, אבל לא הוצרך להזכיר זה. ועל דרך האמת, כבר הודעתך הברית הזאת".

על המשך הפסוק, מקשה **הרמב"ן**: מדוע נאמר "ראשיכם שבטיכם" ולא "ראשי שבטיכם"? בתחילה הביא את דברי ה"אבן

עזרא האומר, שראשיכם הכוונה ראשי שבטיכם. דוגמא לכך מצינו בנבואת דברי הימים: "והנבואה עודד הנביא" והכוונה שם היא, נבואת עודד הנביא. "וטעם 'ראשיכם שבטיכם', ראשיכם – כמו 'והנבואה עודד הנביא', על דעת רבי אברהם".

ברך של כלל הרמב"ן, כי התורה מייחסת את כל ישראל ברם, תירוצו של **הרמב"ן**, הכלל הוא "ראשיכם ושבטיכם", והפרט הוא "זקנים ושוטריכם".

"ועל דעתי הכתוב יכלול ויפרוט, והכלל 'ראשיכם' – וכל 'שבטיכם', וחזר ופרט 'זקנים ושוטריכם' – שהם ראשיכם, כי זקן וְנְשׂוּא פנים הוא הראש, וכן אמר (להלן לא, כח): 'קהילו אלי את כל זקני שבטיכם ושוטריכם', כי כל איש אשר לו שָׂרָרָה וּמְנוֹי על הַצְּבוּר – יִקְרָא ראש. נאמר בְּנִשְׂיָאִים (במדבר א, טז): 'ראשי אלפי ישראל', כי הם בְּמַעְלָה הגדולה לכל אלפי ישראל. ונאמר בְּמַרְגְּלִים (שם יג, ג): 'ראשי בני ישראל המה', שהם ראשים בבני ישראל, לא ראשים לכל בני ישראל, וכולם בכלל 'ראשיכם'. וחזר ואמר 'כל איש ישראל' – שהם שבטיכם.

והזכיר עוד הטף והנשים והגרים וחוטבי עצים ושואבי מים, אשר להם מְעַרְבֵי רב" (רמב"ן דברים כט, ט, ד"ה טעם אתם נצבים היום).

לדעתו, "ראשיכם" – אין הכוונה ראשי שבטיכם, אלא "ראשיכם" הם ראשי העם – הזקנים, כאמור בישיעיהו "זֶקֶן וְנְשׂוּא־פָנִים הוא הַרְאֵשׁ".

בברית זו ניצבו כל עם ישראל, מראשי העם הממונים ועד אחרון הגרים שנספחו אל ישראל בצאתם ממצרים.

הרב אבי שיש

"טף למה באין?"

על הפסוק בפרשתנו (לא, יב): "הִקְהַל אֶת הָעָם, הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׂאִים וְהַטָּף", אומרת הגמרא (חגיגה ג, א): " 'הִקְהַל את העם, האנשים והנשים והטף', אם אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, **טף למה באין?** כדי ליתן שכר למביאייהו". נראה שהתשובה, אינה עונה על מהות השאלה שנשאלה. מהות השאלה היא, הרי קטנים אינם חייבים במצוות ואיך כאן הם מחויבים במפורש? ועוד, התשובה "ליתן שכר למביאייהו", על מה היא עונה? אם החיוב הוא למביאים את הקטנים, הרי אין ציווי על הקטנים עצמם ואילו מלשון הפסוק עולה שהחיוב הוא על הקטנים! יתרה מכך, יש לשאול כאן שאלה נוספת: הרי נשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמן, מצווה זו – "מצוות הַקְּהַל", ללא ספק היא מצווה התלויה בזמן, למה אם כן נשים חייבות בה?

מוכרחים אנו אם כך לומר, שיש במצוות הַקְּהַל, חשיבות מיוחדת – עניין מיוחד. חכמי ישראל בדורות השונים, עוסקים בשאלה זו. במסכת סופרים (פרק יח) נאמר: "ביום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה בישיבה, פתח ואמר: 'אתם נְצַבִּים היום כולכם... שְׂפָכְסָ, נְשִׂאִים' – אנשים באים לשמוע, נשים כדי לקבל שְׂכָר פְּסִיעוֹת, טף למה בא? כדי ליתן שכר למביאייהו. מיכן נהגו בנות ישראל קטנות לבוא לבתי כניסיות, כדי ליתן שכר למביאייהו, והן לקבל שכר". התוספות (חגיגה, ג, א) אומרים: "כדי ליתן שכר למביאייהו – ועל זה סמכו להביא קטנים בבית הכנסת".

"חנוך לנער"

נראה, שיש להתייחס כאן למושג "החוויה המעצבת". הבה נדמיין לעצמנו את "מעמד הַקְּהַל", בזמן שבת המקדש היה קיים. מליוני אנשים (אנשים, נשים וטף, מחוטב עִצִּיךָ ועד שואב מִיָּמִיךָ) מגיעים לבית המקדש, כל אחד מביא לפחות שלושה קרבנות (עולת זָאֵה, קרבן חגיגה ושלמי שמחה). צפיפות שאין לתארה ["עומדים צפופים ומשתחווים לוֹוֹחִים" (אבות ה, ה)] והנה המלך על מכונו יושב וקורא בתורה, כשכל העם עומד בחרדת קודש. הרי זו חוויה שאין לתארה, שמי שחווה אותה בודאי יזכור אותה כל חייו. אם מבוגר כך, ילד על אחת כמה וכמה, הרי דמיונו המשתולל, בודאי רואה את ריבונו של עולם מעל לראשו של המלך הקורא.

זה גם הטעם בהבאת ילדים לבית הכנסת – "מקדש מעט". ילדים שמגיל רך רגילים לבוא לבית הכנסת ולשבת ליד אביהם, להניח יד קטנה על עיניהם ולקרוא קריאת שמע עם הציבור, זו חוויה שנחרטת בזיכרון, יותר מאלף שיעורים בהלכה ומהטפות מוסר אין-סופיות. זה הטעם להבאת הקטנים למעמד הַקְּהַל, כפי שהתורה עצמה מעידה (לא, יג): "וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ, יִשְׁמְעוּ וְלָמְדוּ לִיְרָאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ, כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אִתָּם חַיִּים על הַאֲדָמָה".

נפתלי יערי

